

FILOSOFIA

Quart curs (Matèria Optativa)

Competències de la matèria

La matèria de filosofia promou en l'alumne la seva capacitat de pensar, comprendre, reflexionar i argumentar tot utilitzant el plantejament que li és propi, més enllà de cada camp concret estudiat en les altres matèries, sense defugir la seva capacitat de transformació i anvi tant de l'individu com de la societat. De manera general, la matèria de filosofia té, oncs, un doble objectiu: introduir els alumnes en els temes de la filosofia que els són més propers com a persones; i promoure en els alumnes la seva capacitat de pensar, comprendre, reflexionar i argumentar, en primer terme pel que fa als continguts que planteja la matèria, i en segon terme, però no menys important, pel que fa a d'altres sabers —i d'aquí la seva interdisciplinarietat.

En conseqüència, les competències específiques de la matèria requereixen el desenvolupament d'un seguit de capacitats relacionades amb l'exercici del pensament, la comprensió, la reflexió i l'argumentació:

Capacitat de conceptualitzar.

Desplegar una noció, diferenciar-la d'altres nocions, determinar-ne l'extensió, exemplificar-la, usar-la per comprendre i categoritzar aspectes de la realitat, resoldre confusions, incloure-hi elements diferents provinents de la història del pensament.

Capacitat d'argumentar.

Davant d'un tema controvertit, inclou l'adopció d'un punt de vista i la cerca, aportació i ordenació d'arguments pertinents per al seu suport, així com la contrastació lògica o empírica d'aquests arguments. El punt de vista i els arguments s'exposen en una dissertació escrita o oral. En aquest darrer cas la competència inclou habilitats oratòries i l'adopció de recursos retòrics.

Capacitat dialògica.

Vinculada amb l'anterior, però necessària per a la participació en debats. Inclou l'assumpció de la càrrega de la prova, la capacitat d'avançar les objeccions als arguments propis, de cercar el moment oportú per intervenir, de concedir, de modificar o canviar el propi punt de vista o tesi en cas que la força dels arguments propis es debiliti, així com el respecte als torns de paraula i a la persona oponent.

Capacitat de problematitzar.

Transformar les pròpies creences en conclusions i, per tant, cercar les premisses sobre les quals se suporten. Desemascarar implícits, descobrir allò suposat en una argumentació. Tenir la capacitat de qüestionar la pregunta i d'interrogar-se sobre el seu sentit. Saber detectar problemes filosòfics en una situació, en una obra artística, etc.

Capacitat d'anàlisi crítica.

Detecció d'idees i dels seus lligams, independentment de l'ordre i la forma en què estan exposats. Distingir allò important d'allò accessori, contrastar posicions, examinar visions del món, qüestionar marcs conceptuals. Saber detectar fal·làcies. Seleccionar i avaluar les fonts.

El treball d'aquestes capacitats a l'aula requereix un plantejament metodològic adequat: el foment en l'alumnat de l'anàlisi i la contrastació de situacions, reals o hipotètiques; l'ús del diàleg com a forma d'entesa i de cerca de solucions; la creació de textos propis, tant individuals com en equip, per construir pensament i consolidar

comportaments; la pràctica de la pluja d'idees com a tècnica de creativitat col·lectiva i la utilització de plataformes digitals com a mitjà habitual de comunicació, de respecte i d'expressió de coneixement.

L'aprenentatge de la filosofia mobilitza també les competències de l'aprenentatge permanent de l'alumne i, de manera molt concreta, les següents:

La competència comunicativa lingüística, pel fet d'utilitzar el llenguatge com a instrument bàsic de construcció del pensament.

La competència d'aprendre a aprendre, atès que la finalitat primordial i pròpia de la filosofia és la cerca continuada del saber.

La competència d'autonomia, iniciativa personal i emprenedoria, atesa la projecció de la matèria en la generació d'iniciatives, pautes de comportament i cerca de solucions.

La competència social i ciutadana, perquè el marc de construcció del pensament i el comportament és el coneixement del jo en relació amb els altres i la societat.

Igualment, l'aprenentatge de la filosofia s'interrelaciona amb les competències de la matèria de cultura i valors ètics.

És crucial en el desenvolupament de la matèria entendre que la seva finalitat és que els alumnes siguin capaços de comprendre els continguts i d'expressar-los amb les seves pròpies paraules, d'analitzar-los de manera crítica i autònoma, d'utilitzar-los adequadament en diferents contextos i de prendre decisions en les seves accions a l'empenta de tot aquest procés d'aprenentatge. No es tracta, doncs, que siguin capaços merament de repetir de memòria una sèrie de continguts. Per aquest motiu, la selecció de continguts és voluntàriament delimitada i no té la pretensió de ser exhaustiva en cap dels àmbits del coneixement filosòfic que s'introdueixen. La persecució d'un grau de maduresa en l'adquisició dels continguts ha de prevaler per sobre de la quantitat de continguts que en un altre escenari diferent es poguessin arribar a introduir.

Els continguts presenten temes bàsics de la filosofia i es vertebraren en tres blocs: en la fonamentació de la filosofia i en la manera com les persones articulem el pensament; en el coneixement de la realitat personal; i, finalment, en el coneixement de la dimensió social i pràctica dels éssers humans en tant que formem part d'una societat.

La matèria és el primer apropament sistemàtic que els alumnes tenen amb les qüestions centrals de la filosofia i l'únic contacte acadèmic amb la filosofia que tindran els alumnes que no segueixin l'itinerari de batxillerat. El seu contingut té sentit per si mateix en el sentit que, si bé serà d'utilitat per a la formació dels alumnes que segueixin l'itinerari de batxillerat, permetrà l'assoliment dels objectius establerts a quart d'ESO sense constituir un requeriment per poder cursar la matèria a primer de batxillerat.

Continguts i criteris d'avaluació.

Continguts

Tema 1: Què és la Filosofia.

- Etimologia.
- Estimar la saviesa.
- Atreviment.
- Doxa i Episteme
- Actituds envers el coneixement.
- Filosofia primera: l'admiració d'Aristòtil i Filosofia segona: Tales.

- El pas del Mite al Logos.
- TEXTOS OBLIGATORIS:
 - <https://www.wikisofia.cat/wiki/Recurs:Plat%C3%B3: el mite de la caverna>
 - <https://www.wikisofia.cat/wiki/Recurs:Kant: qu%C3%A8 %C3%A9s la ll%C2%B7lustraci%C3%B3>

Tema 2: Antropologia.

- Etimologia.
- Qüestió de partida: especificitat.
- Diferències qualitatives o quantitatives.
- Límits: animalisme, transhumanisme.
- Dualisme antropològic: Plató, Aristòtil, sant Agustí, Decart.
- Monisme antropològic. El cas de Phineas Gage.
- Materialisme i Emergentisme.
- Naturaleza humana.
- Fixisme i taxonomies: d'Aristòtil a Linneo.
- Canvi de paradigma: Evolucionisme.
- El jo: Pla constitutiu, pla operatiu.
- L'ésser per a la mort de Heidegger.
- L'inconscient: Freud, Lacan Zizek.
- TEXTOS OBLIGATORIS:
 - Protàgores 321-323c*
 - <https://www.wikisofia.cat/wiki/Recurs:Descartes: interacci%C3%B3 entre %C3%A0nima i cos>
 - <https://www.wikisofia.cat/wiki/Recurs:Freud: el sinistre>

Tema 3: Teoria del coneixement (tema doble).

- Etimologia.
- Coneixement justificat, creença i opinió.
- Revolucions científiques i paradigmes: Kuhn.
- Falsació de Popper.
- Relació entre coneixement i ciència.
- El coneixement és ciència.
- La ciència és part del coneixement.
- El coneixement és una part de la ciència.
- La ciència no és coneixement.
- Autors: Plató-Aristòtil; Decart-Hume-Kant; Wittgenstein; Heidegger.
- Retòrica i expressió oral. Les falàcies.
- TEXTOS OBLIGATORIS:
 - <https://www.wikisofia.cat/wiki/Recurs:Kant: el somni dogm%C3%A0tic>
 - https://www.wikisofia.cat/wiki/Recurs:Wittgenstein: jocs_de_llenguatge

Tema 4: Filosofia Política.

- Etimologia.
- L'objecte de la política: Ciutadans i govern.
- El concepte de sobirania: Ordenament Jurídic i territorialitat.
- El problema de la frontera.

- El govern millor: Plató i Aristòtil.
- El pactisme: Hobbes i Rousseau.
- El naixement de l'Estat modern.
- La revolució i el marxisme.
- Biopolítica i societat de control: Foucault i Deleuze.
- TEXTOS OBLIGATORIS:
 - https://www.wikisofia.cat/wiki/Recurs:Rousseau,_Jean_-_Jacques:_el_contra_cte_social
 - <https://drive.google.com/file/d/1RTSgnddxEVo5WasuHflv8dXn-EGINAsI/view?usp=sharing>

Tema 5: Filosofia Estètica:

- Estètica a Baumgarten.
- Gnoseologia inferior: Els sentits.
- Teoria dels valors estètics.
 - Belleza. Doctrina dels transcendents.
 - El Sublim.
 - Altres valors: la lletjor, el macabre, el groller, el grotesc, el Kitsch.
- Crítica artística:
 - Què és art?
 - Techné - poiesis. Zeuxis y Parrassi.
 - La idea de geni.
 - Originalitat i creació com a conceptes teològics.
 - L'art és cosa del passat?
 - El desinterès del judici estètic a la politització de l'art.
 - Monument i teoria crítica: Iconoclasia.
 - El mercat de l'art: Noves formes i NFTs
- OBRES OBLIGATÒRIES:
 - https://es.wikipedia.org/wiki/El_caminante_sobre_el_mar_de_nubes#/media/Archivo:Caspar_David_Friedrich_-_Wanderer_above_the_sea_of_fog.jpg
 - [https://es.wikipedia.org/wiki/Fuente_\(Duchamp\)#/media/Archivo:Duchamp_Fountain.jpg](https://es.wikipedia.org/wiki/Fuente_(Duchamp)#/media/Archivo:Duchamp_Fountain.jpg)
 - <https://www.museoreinasofia.es/coleccion/obra/guernica>
 - <https://www.wikiart.org/en/beeple/the-first-5000-days>

Activitats i avaluació.

L'assignatura s'avaluarà de manera contínua per la qual cosa s'ha de fer una sèrie d'entregues en el termini determinat.

Es valora la puntualitat, ja que l'avaluació contínua suposa el treball pautat i constant per part de l'alumne.

Per cada tema es demanarà l'entrega de¹:

- Un esquema general que es facilitarà a principi del tema, complimentat per part de l'alumne amb tota la informació que es facilita a classe i a través de Classroom.
- Un esquema complimentat d'algun autor o alguna qüestió transversal.
- Un comentari de text que segueixi les pautes prescrites.

¹ Pel Tema 3, es demana el doble d'activitats, segons permeti el temps.

- De vegades hi haurà la possibilitat de pujar nota amb una entrega addicional.
- L'entrega amb retard no justificat suposa la valoració de l'activitat sobre 6/10.
- La recuperació de l'assignatura serà un comentari de text, a escollir entre dos, del total de possibles obligatoris de cada tema, segons les pautes descrites al classroom.

Críteris d'avaluació.

1. Fer ús de l'argumentació i la reflexió en l'anàlisi de situacions tant reals, quotidianes o llunyanes, com hipotètiques o fictícies.
2. Mostrar el domini de la comunicació lingüística i digital a l'hora de seleccionar, analitzar i interpretar informació, idees i actituds.
3. Explicar els problemes filosòfics que es plantegen en la matèria tot utilitzant paraules pròpies.
4. Mostrar la comprensió dels continguts de la matèria tot establint comparacions de posicions contraposades, anàlisis crítiques de les diferents posicions i defensant, si fos diferent, la pròpia posició de manera argumentada.
5. Elaborar textos (breus assajos, diàlegs, etc.) amb argumentacions sòlides pel que fa als exemples filosòfics que introdueix la matèria i, per extensió, a qualsevol tesi que es vulgui sustentar.
6. Comprendre i analitzar contextos de convivència a partir del coneixement de la personalitat humana.
7. Utilitzar els continguts de la filosofia per a l'anàlisi de la societat actual.